

מסורת הש"ס

^(א) [נעיל: ב:ג, ז] (ג) [נע"י חסר] חסר לקמן יד. ד"ה אמתיא], (ג) לקמן חז: (ד) מנחות לג: ע"ש, (ס) [גירסת הערוך: בערך פיאה ב' פיאות], (ו) [קידושין לג: ז, ו] [ב"ב כו, א, (ח) כ"א: בלמעשה], (ט) ס"א כללים, (י) דף ו: א, (כ) ווער מוספות קידושין לג: ד"ה זקן וכו',]

הגהות הב"ח

^(א) תוס' ד"ה חצר וכו' דלמר לעיל, י"ב דף ו ע"כ: (ב) ד"ה מה וכו' שכן פרטמו, י"ב ע"י לעיל דף ו: (ג) ד"ה אילנות וכו' מהרדעי, י"ב לעיל סוף דף ו:]

גליון הש"ס

גבי ר"א לכלאים התירו. עיין לקמן דף כג ע"א מודה מאי:

רבינו חננאל

א"ל רב לרב יהודי תני צריך למעט, אמלתרא, אסוקנא דלא מחניא ברחבה. אמר רב יוסף מדברי ירענו, רב דאמר צריך למעט נלמד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצורת הפתח הואיל ויותר מעשר אסור במבוי, ופרוך מרובה על העומד אסור בחצר שיש לה צורת הפתח, מה יותר מעשר האוסר במבוי אינו [ניתן] לדברי רב בצורת הפתח אף פרוץ מרובה על העומד כו'. (פי') מה יותר מעשר שכן לא התרתה בו אצל פסי ביראות לר' מאיר. [פי'] דאמר שתי רבקות היו בקר נמצאו רחב ו' פרות כשעומדות בשורה אחת זו אצל זו, עובי כל פרה ופרה אמה וב' שליש אמה, נמצא בשש פרות עשר אמות לר' מאיר. אבל לר' יהודי דאמר ח' פרות הן י"ג אמות ושליש, אבל פרוץ מרובה על העומד לדברי הכל מותר. פי' הדיומד רחב ו' טפחים, ובין דיומד לדיומד פרוץ לר' מאיר י"ג אמות ולר' יהודה י"ג אמות ושליש. לימא מסייע ליה, לרב. דפנות הללו שירבה בהן פתחין וחלונות כשירות ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ. ודחה רב כונא ואמר, הא דחני בפתחים וחלונות הללו עד שיהא עומד מרובה על הפרוץ, משום דפתחים הללו פתוחי שימאי גיבהו, דלית שימאי בני א"י שהיא ארץ בני שם. ואף ר' יוחנן סבר לה להא דרב, דאמר הורחב מעשר אמות אע"פ שיש לו צורת

מבוי שהוא גבוה

פרק ראשון עירובין

יא.

אִיפְכָא מַאי. כלומר מי מהניא לזרת הפתח בגובהו וקשיא לר"ת דהא לזרת הפתח הוי קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן דל קנה דעל גביהן ליתכשר בקנה דמכאן ומכאן דהוי כלמי משהו וי"ל דמיציעא ליה היכא דלא מהני לחי כמו במפולש או ביתר מעשר דצעי לזרת הפתח או לר' יוסי דצעי לחי רוחב ג' ובהכי מיתוקמא נמי דציימא דמיימי: **חֲצֵר שְׂרֻבָה** פתחים וחלונות. ובפחות מעשר דלי ביתר מעשר אפילו בעומד מרובה הא אלתנייה רב לריך למעט וזב' דפנותיה איירי דמשני לזדין מודה רב דמהני לזרת הפתח ^(א) דלמרינן לעיל ^(ב) הלכה כמ"ק וקשיא דמהאי בנין אב אפילו מחילה רביעית יש ללמוד דלא מהני לזרת הפתח כי היכי דלא מהני ביתר מעשר אפילו במחילה אחת וי"ל דאין ללמוד אלא על ד' מחילות דמחילה אחת ביתר מעשר הוי כמו פרוץ מרובה ד' מחילות דמה שאוסר ביתר מעשר משום דלא מיקרי פתח ולא מהני ליה לזרת הפתח גס לפרוץ מרובה מד' רוחות לא יועיל לזרת הפתח דפתחא דד' רוחות לא עבדי אינשי אצל אמחילה אחת דעבדי פתח פשיטא דמהני לזרת הפתח ועל זה אין שייך ללמוד: **בָּהּ יתר מעשר האוסר במבוי**. ואין להקשות מה למצוי שכן פרטנו ^(א) דד' ביתר מעשר נמי אסר בחצר ולא נקט מצוי אלא משום דרב איירי ציה: **פְּתָחִי שִׁמְאִי**. ^(ב) פר"ח פתחי ארץ ישראל שהוא ארץ בני שם: **אִילִימָא בעשר בהא** ^(ג) לימא ר' יוחנן בשבת **כ"א**. אין להקשות דמאי פריך לילמא סבר כנהדרעא ^(א) דאזכריהו דלמות אפילו בעשר דביתר מעשר שמואל נמי מודה דהוי כמפולש דכאן איירי בצקעה שהיא כרמלית דליכא מאן דפליג שלא יועיל לזרת הפתח כדלמרינן לעיל ^(ד) ^(ו). אך קשה דהא רב יוסף אסר לעיל אפילו בעשר הואיל ופרוץ מרובה ואפילו בכלה לבקעה איירי דומילא דיתר מעשר דאסר ואפילו בכלה לבקעה מדמיימי מרבי יוחנן דאיירי בצקעה א"כ מה פריך דהא לימא ר' יוחנן כיון דרב יוסף סבר הכי וי"ל דאין לחוש לדברי רב יוסף הואיל ונדחו וא"ת הואיל ומהני לזרת הפתח מכל ד' רוחות א"כ גבי פסי ציראות למי האזכרו לארבעה דיומדין ולא הוי שרי אלא לזהמה בין לר"מ ובין לר' יהודה היה להם לעשות ד' קונדסין וחמורה על גביהן לרב בעשר ולמתינ' ביתר מעשר וגבי שיירא נמי אמאי לריך שלשה חצלים זה למעלה מזה או קנים

פחות פחות מג' יעשו לזרת הפתח מד' רוחות ואומר ר"י לפי שלא היה מתקיים כל כך משום דאתו גמלי ושדו ליה וגם בקל יכול ליפול צרות שאינה מזויה לפי שהיו צריכין להגביהו מן הגמלים הנכנסים לשמות וכן בשייירא ועוד דבשיירא אין להתיר כמו בחצר שמוקף לצירה וריצב"א מפרש דהכא לא איירי בד' דפנות וה"פ כך המירו לענין שבת במפולש דהיינו ב' מחילות לענין שבת הוי כד' מחילות לענין דכלאים אין חילוק בין ב' לר' והשתא פריך שפיר דהא לימא רבי יוחנן בשבת לא דבצ' מחילות אין לחוש אס פרוץ מרובה והשר מקו"י מפרש דהכי פירושא דהא לימא רבי יוחנן בשבת לא אי לית ליה דרב דלמר ביתר מעשר לא מהני לזרת הפתח דהא דלמר רב יוסף לזרת הפתח לא מהניא בצרוץ מרובה היינו מדברי רב דאסר ביתר מעשר אלא לאו ביתר מעשר ס"ל לרבי יוחנן כרב דלא מהני לזרת הפתח ולכך אפילו בעשר קאמר רבי יוחנן בשבת דלא מהני לזרת הפתח משום דפרוץ מרובה לרב יוסף אסור אפילו ע"י לזרת הפתח דלית ליה אב:

אסנייה לריך למעט. אפילו יש לו לזרת פתח: **מדברי רבינו**. רב דלמר לזרת פתח לא מהניא: **שרובה פתחים**. בצרבע דפנותיה: **אינה ניסרס** **בזורת פתח**. ואפילו פתחים קטנים מעשר כי היכי דלא מהניא לזרת פתח לשוויה יותר מעשר פתחא לא מהני נמי לפרוץ מרובה על

העומד בפתחים קטנים: **מה ליותר מעשר**. דין הוא שלא יועיל לזרת פתח צו שכן חמור איסורו שלא הותר בשום מקום בשבת ואפילו בפסי ציראות ואליבא דרבי מאיר דלמר בצ" שני [לקמן ח: ז] וצייניהן כמלא שתי רבקות של ג' ג' בקר דהיינו עשר אמות דכל פרה אמה ושני שלשי אמה: **תאמר בפרוץ מרובה על העומד**. בצרלות של עשר או פחות שהרי הותר בפסי ציראות ואפילו לרבי מאיר דמחמיר צהו ואסר ביתר מעשר מיהו פרוץ מרובה מודי דשרי וכ"ש לר' יהודה דמכשיר צי"ג אמה ושלש: **לימא מסייע ליה**. למד"ל לא מהניא לזרת הפתח בעומד פחות מן הפרוץ: **שרובן ס"ד**. כיון דרובן פתחים וחלונות הוה ליה פרוץ מרובה והיכי מצי תו למיתני וצלבד שיהא עומד מרובה: **אלא שריצה צהן**. עשעה צהן הרצה פתחים וחלונות סביב סביב מותר וצלבד שיהא צין פתח לפתח יותר מכדי פתח אלמא עומד מרובה על הפרוץ צעין ואע"ג דליכא פתחין שוממין. ל"א פתחים מקולקלין שמוסרין תיקון כמו זקן אשמאי ^(א) חקר מתורה: **שיקפי**. מחזות שנחללו אבניהם מכאן ומכאן אכן יואלת ואכן נכנסת ואין זו לזרת פתח: **סיקרה**. שאין כלום צינן למעלה מן הפתח אלא כל הכותל חלוק כפתח עד ראשו מה ולזרת פתח שאמרו **קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן: סבר לה לא דרב**. דלא מהני לזרת פתח ליותר מעשר צמיו: **צום חרווקן**. שם מקום: **ומתח זמורה על גביהן**. מזה לזה כעין לזרת פתח: **לענין כלאים**. שאם יש גפנים בתוך הקונדסין מותר לזרוע סמוך להן חוץ למחילה כדתנן' היה גדר צנייתם זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן: **לענין שבת**. לטלטל בתוכו: **מן הסד**. שמתח הזמורה מזה לזה בצלמעייתו ^(א) ולא על ראשיהן: **לא עשה כלום**. ולענין שבת ^(א) אמאי התירו לו: **בשבת לא**. הא בעשר לכו"ל עלמא פתחא הוא: **ובדרב חסדא פליגי**. ריש לקיש לית ליה דרב חסדא ורבי יוחנן לית ליה דרב חסדא וקסבר כי אמר רב חסדא לשבת אצל לכלאים אפילו מן הסד הוי לזרת פתח דשבת חמור מכלאים:

שם לשמות וכן בשיירא ועוד דבשיירא אין להתיר כמו בחצר שמוקף לצירה וריצב"א מפרש דהכא לא איירי בד' דפנות וה"פ כך המירו לענין שבת במפולש דהיינו ב' מחילות לענין שבת הוי כד' מחילות לענין דכלאים אין חילוק בין ב' לר' והשתא פריך שפיר דהא לימא רבי יוחנן בשבת לא דבצ' מחילות אין לחוש אס פרוץ מרובה והשר מקו"י מפרש דהכי פירושא דהא לימא רבי יוחנן בשבת לא אי לית ליה דרב דלמר ביתר מעשר לא מהני לזרת הפתח דהא דלמר רב יוסף לזרת הפתח לא מהניא בצרוץ מרובה היינו מדברי רב דאסר ביתר מעשר אלא לאו ביתר מעשר ס"ל לרבי יוחנן כרב דלא מהני לזרת הפתח ולכך אפילו בעשר קאמר רבי יוחנן בשבת דלא מהני לזרת הפתח משום דפרוץ מרובה לרב יוסף אסור אפילו ע"י לזרת הפתח דלית ליה אב:

עין משפט נר מצוה

גמ' א טור א"ח ס"ח פסג:
ב ב מ"י פט"ו מהל' שבת הלכה נז סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח ס"י שסב סעף י וס"י שסג סעף טו:
כא ג מ"י פט"ו מהל' שבת הלכה כ ופי"ו הלכה לה סמג שם טוש"ע א"ח ס"י שסב סעף יא:

מוסף רש"י

פיתחי שימאי. מקולקלין ואשמים. כמו זקן אשמאי דלמרינן קידושין (זכ: מנחות זכ:).
שקפי. מחזות, תיקרה. אסקופה עליונה. ל"א שקפי אסקופה עליונה. מקרה שאין היט מקורה (שם).

רבינו חננאל (המשך)

הפתח צריך למעט, דצורת הפתח ביותר מעשר אינה ניתרת. ואמרין מעשה באחד מבקעות בית חוררתן שנעץ ד' קונדיסין בד' פינות השדה כענינין דאמרין, ובין אילו קונדיסין קנים זה אצל זה בפחות מג' טפחים כדי שתהיה כמו מחיצה, ומתח זמורה עליוהן בשביל שלא יושטרו ויפלו וזלתי מקום הפתח. ואמר ריש לקיש כשם שהיא מחיצה לכלאים כך היא מחיצה לשבת. ור' יוחנן אמר לכלאים התירו ולא לשבת. במאי עסקינן, אי נימא בעשה פתחו מן הצד, כלומר העמיד מוזהות בלא תיקרה אלא קנה מיכן וקנה מיכן, והאמר רב חסדא צורת הפתח שנעשה מן הצד לא עשה כלום. אלא לעולם עשעה קנה מיכן וקנה מיכן וקנה אחר עליוהן. וכי האי גונגא צורת הפתח מעליא היא. ואם רוחב זה הפתח עשר אמות אגאי א"ר יוחנן אבל לא לשבת. אלא כגון שיש בפתחו יתר מעשר, וא"ר יוחנן אע"פ שיש שם צורת הפתח עשר אמות כיון דפתחו יתר מעשר לא עשה כלום, ש"מ דר' יוחנן כרב סבירא ליה דאמר והורחב מעשר אמות ימעט. ודחינן, לא, לעולם לא נתן קנה על גביהן, ולא עשה הפתח אלא קנה מיכן וקנה מיכן, וזהו צורת הפתח מן הצד. כלומר יש לו מוזהות מן הצדדין ואין תיקרא על גביהן, ובדרב חסדא פליגי, דאמר העושה צורת הפתח מן הצד לא עשה כלום, ר' יוחנן אית ליה דרב חסדא, ר"ל לית דאסיקנא ליה. וביוון דפתח מן הצד פליגי אמרי איני והאמר ר"ל משום ר' יהודה כן חנינא